

IN MEMORIAM
PROF. DR. JOSIP BUTURAC (1905–1993)

Više od šest stotina bibliografskih jedinica monografija, znanstvenih rasprava, sinteza i priloga najrazličitijeg spektra rezultat su gotovo sedamdesetgodišnjeg povijesnog istraživanja i publicističkog djelovanja prof. dr. Josipa Buturca, koji je svojom intelektualnom pronicljivošću, velikim znanjem i istančanim osjećajem za sintezu stekao zavidan ugled u znanstvenim krugovima i simpatije najšireg čitateljstva.

Kulturne i povijesne značajke tematski vrlo raznolikog znanstvenog i literarnog opusa ovog časnog čuvara hrvatskog i »povijesnog sjećanja« predstavljaju učenjaka izraženih kreativnih sposobnosti, marljivog i angažiranog kroničara novijih zbivanja u Crkvi u Hrvata. Bio je čest i rado viđen gost mnogih tribina i znanstve-

nih skupova. Dosljedno se zalagao za humanističke stavove prožete dubokom religioznošću. Čovjekoljubljem i dobrotom umio je razoružati i one koji nisu dije-
lili njegove domoljubne i religiozne stavove. Kad je nakon Drugog svjetskog rata
hrvatsko obzorje zamračeno jednomumljem a aktivisti novog sustava nemilosrdno
plijenili i uništavali višestoljetno knjiško blago nacionalne kulture, najčešće za
papir koji je trebao najaviti novi poredak, dr. Buturac je uspio spasiti knjižnicu
Požeškog kolegija, jednu od najvrednijih zbirki knjiške kulture u Hrvata.

Prof. dr. Josip Buturac rodio se 14. XI. 1905. u Grabarju kod Požege. Osnovnu
školu polazi u Ruševu, gimnaziju u Požegi, Travniku i Zagrebu (1917–1925), a
filozofskoteološki studij na Bogoslovnom fakultetu u Zagrebu (1925–1929). Kao
svećenik djeluje u Kutini (1929–1931) i Čagliću (1931–1934). U razdoblju 1934–
1936. pohađa studij crkvene povijesti na rimskoj Gregoriani, a zatim na Filozof-
skom fakultetu u Zagrebu upisuje hrvatsku povijest i etnologiju (1935–1936).
Doktorirat će 1944. na Bogoslovnom fakultetu u Zagrebu tezom »Katolička crkva
u Slavoniji za turskog vladanja«. Rad je objavljen tek 1970. kao prvi u nizu 'Ana-
lecta croatica christiana'.

Godine 1939–1941. djeluje kao arhivist u Nadbiskupskom arhivu i ordinariju u
Zagrebu, a zatim do umirovljenja 1965. u Hrvatskom državnom arhivu u Zagre-
bu, gdje mu je povjereno čuvanje i stručna obrada najstarijeg dijela Kaptolskog
arhiva. Akad. god. 1944/45. i 1953/62. predaje crkvenu povijest, arhivistiku i
druge pomoćne povijesne znanosti na Bogoslovnom fakultetu u Zagrebu, gdje se
rehabilitirao (1944) i napredovao do stupnja izvanrednog sveučilišnog profesora
(1958). Nakon aktivne službe (1966) prihvaća gostoprimstvo sestara milosrdnica
u Lovrečina-gradu kod Vrbovca, gdje nastavlja istraživački i spisateljski rad uz
česte odlaske u Hrvatski državni arhiv i druge znanstvene institucije. Ovaj izu-
zetno plodan rad završava 5. X. 1993.

Povijesni radovi dr. Buturca otkrivaju nam znanstvenika i integralnu ličnost široke
kulture, solidna znanja i jedno od najsajnijih pera naše crkvene i religiozne povi-
jesti. Objavio je četrdesetak svestrano proučenih samostalnih radova i oko šest
stotina članaka, prikaza i natuknica iz naše crkvene i kulturne povijesti, najčešće
na temelju neobjavljene arhivske građe, zalazeći u povijesno-topografske, topono-
mastičke, migracijske i demografske pojave u prošlosti hrvatskog naroda, napose
u pitanjima nataliteta i mortaliteta u našim sjevernijim područjima. U ovom kon-
tekstu vrlo je zanimljiva njegova opsežna studija o »Stanovništvu Požege i okolice
1700–1950« (Zagreb 1967).

Buturčev istraživački rad nije usmjeren nekom izrazitom povijesnom razdoblju
nego obrađuje ličnosti, zbivanja i povijesni milieu za koji je pronašao zanimljivu,
najčešće još nepoznatu građu. Dr. Buturac smatra da nacionalnu kulturnu religio-
znu prošlost treba proučavati bez strasti, nepristrano i objektivno, bez legendarnih
i mitoloških primjesa, jer »onaj tko ne želi učiti od povijesti osuđen je da je još
jednom ponovi ili da se ona na njemu ponovi« (T. J. Šagi-Bunić).

Dr. Buturac aktivno sudjeluje u Hrvatskom katoličkom pokretu i njegov je nepri-
strani kroničar. Hrvatski katolički pokret, Marulić, 5/1985, 533–564; Katolički
dnevnik 'Hrvatska straža', Croatica christiana periodica, 23–24/1985. Protivnik je
politizacije Crkve.

U suradnji s dr. Krunoslavom Stjepanom Draganovićem (*Povijest Crkve u Hrvat-
skoj*, Zagreb 1944) i dr. Antunom Ivandijom (*Povijest Katoličke crkve među Hrvatima*,
Zagreb 1973) darovao je hrvatskoj historiografiji prve znanstveno koncipi-

rane, sustavno pisane i najširem čitateljstvu prihvatljive crkvene i religiozne povijesti Hrvata. Dr. Buturcu dugujemo životopis prvog hrvatskog blaženika Augustina Kažotića (Zagreb 1942), više kritičkih popisa župa zagrebačke biskupije, seriju povijesti župa, povijest svetišta Marija Bistrica (Zagreb 1981), brojne studije i prikaze crkvenih ustanova i društava u Hrvatskoj (Čazmanski kaptol, Zbor duhovne mladeži zagrebačke, Svetojeronimsko i Ćirilometodsko Hrvatsko književno društvo itd.), nekoliko sustavnih priručnika iz pomoćnih povijesnih znanosti (*Arhivska čitanka*, Zagreb 1950; *Državni arhiv u Zagrebu*, Historijski zbornik, 3-4/1952, *Iz historije pisanog dokumenta*, Zagreb 1966, u suradnji s prof. S. Bačićem) itd. Posebno su zanimljive opservacije dr. Buturca o djelovanju Crkve u Hrvata za turske okupacije i ulozu redovništva u razvoju hrvatske kulture i školstva. Surađivao je s više od pedeset časopisa i novina, u Hrvatskoj enciklopediji i enciklopedijskim izdanjima Hrvatskog leksikografskog zavoda itd.

Od tridesetih godina našeg stoljeća prof. dr. Josip Buturac aktivan je u gotovo svim relevantnijim događanjima u crkvenom, društvenom i kulturnom životu Hrvata. Svojom otvorenošću i intelektualnim poštenjem prevladavao je netrpeljivosti i uspostavljao mostove razumijevanja i tolerancije. Kao takav ostat će u sjećanju generacija kulturnih pregalaca i povjesnika, napose crkvenih.

Lit. I. Damiš, *Dr Josip Buturac, arhivist i povjesničar*, *Croatica christiana periodica*, 15/1985, 200-232; K. Nemeth, *Buturac Josip*, *Hrvatski biografski leksikon*, 2/1989, 541-542.

Franjo ŠANJEK